

Keywords: speech generation, descriptive utterance, children with motor alalia.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2018 р.

Статтю прийнято до друку 26.02.2018 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Пахомова Н.Г.

УДК 376-056.264:62/69

Бондар Н.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

У статті розкриваються особливості формування зв'язного мовлення в учнів старших класів спеціальної школи на уроках трудового навчання. Проаналізовані літературні джерела і проведений констатувальний експеримент свідчить про те, що в учнів старших класів спеціальної школи зв'язного мовлення сформоване на недостатньому рівні.

Враховуючи особливості розвитку мовлення і практичної діяльності розумово відсталих старшокласників, ґрунтуючись на методичних принципах навчання, нами було сформульовано ряд принципових вимог, у відповідності з якими розроблялася методика корекційної роботи з формування зв'язного мовлення на уроках трудового навчання.

Експериментальна робота базувалася на методичних принципах навчання, таких як: комунікативна спрямованість навчання, єдність в реалізації двох напрямків роботи, розвитку мовлення і мислення; обов'язкової мотивації мовної і мовленнєвої та трудової діяльності учнів; формування чуття мови і опори на нього в навчальній та практичній діяльності учнів; взаємозв'язок усної і писемної форм мовлення в процесі їх розвитку нами була розроблена методика корекційної роботи, спрямована на формування зв'язного мовлення розумово відсталих старшокласників на уроках трудового навчання.

Ключові слова: зв'язне мовлення, практична діяльність, розумово відсталі старшокласники, методичні принципи, специфічна лексика.

На сучасному етапі реформування сучасної освіти досить актуальною є проблема формування зв'язного мовлення у розумово відсталих старшокласників (А. Аксьонова, В. Воронкова, Л. Вавіна, С. Геращенко, І. Дмитрієва, І. Єременко, В. Ковальчук, Н. Кравець, Г. Мерсіянова, Г. Плешканівська, Г. Піонтківська, В. Синьов, Н. Тарасенко, Т. Ульянова, О. Хохліна та інші).

У роботах методистів акцентується увага на труднощах, які виникають у розумово відсталих учнів зумовлених порушеннями аналітико-синтетичної діяльності, недорозвитку пізнавальної діяльності розумово відсталих учнів, пізнього розвитку мовлення, його якісної своєрідності та інших психофізичних особливостей, що в подальшому впливають на формування зв'язного мовлення у розумово відсталих учнів.

Також, проблемам активізації мовленнєвого розвитку присвячені праці І. Білодіда, О. Біляєва, М. Вашуленка, В. Ваценка, В. Виноградова, А. Грищенко, О. Дорошенко, Т. Ладиженської, О. Леути, С. Лисенкової, М. Плющ, М. Рождественського, О. Харчук, С. Шевчук, Н. Шкуратяни та інших.

У методичних працях В. Петрової розкриті особливості використання словникового запасу даною категорією учнів, пізнавальної діяльності, уміння усвідомлювати і відобразити у мовленні навколишню дійсність, а також різноманітність загального психічного розвитку учнів. Бідність словникового запасу в них у значній мірі обумовлена обмеженістю соціальних і вербальних контактів, а також недостатньою сформованістю інтересів, несформованістю вербальної пам'яті, умінь співвідносити слово з відповідним предметом [2, 19].

У результаті вивчення української мови в практиці сучасного спеціального навчального закладу, складовою частиною якої є формування і розвиток зв'язного усного і писемного мовлення розумово відсталих школярів, опрацювання необхідної науково-методичної літератури та врахування даних констатувальних зрізів було визначено мету, завдання і вихідні положення експериментально-дослідного навчання. Враховуючи надбання в галузі загальної та спеціальної дидактики й методики викладання мови у спеціальних навчальних закладах, експериментальна робота побудована на основі використання загальнодидактичних принципів: системності, наступності, перспективності, доступності, поступового ускладнення матеріалу та специфічних лінгводидактичних принципів навчання української мови: уваги до розвитку мовленнєвих умінь, розуміння функціональних мовних значень, як лексичних так і граматичних, морфемних, синтаксичних, оцінки виразності мовлення, чуття мови тощо.

Одним із основних завдань формувального етапу дослідження є розробка методики корекційної

роботи з формування зв'язного мовлення у розумово відсталих старшокласників на уроках трудового навчання. При цьому, враховуються основні завдання уроків трудового навчання, спрямовані на формування зв'язного мовлення у розумово відсталих учнів, виходячи з отриманих результатів з проблеми дослідження та результатів констатувального етапу дослідження.

Також, експериментальна робота ґрунтувалася на методичних принципах навчання, таких як: комунікативна спрямованість навчання, єдність в реалізації двох напрямків роботи, розвитку мовлення і мислення; обов'язкової мотивації мовної і мовленнєвої та трудової діяльності учнів; формування чуття мови і опори на нього в навчальній та практичній діяльності учнів; взаємозв'язок усної і писемної форм мовлення в процесі їх розвитку нами була розроблена методика корекційної роботи, спрямована на формування зв'язного мовлення розумово відсталих старшокласників на уроках трудового навчання.

На підставі методичних принципів навчання розумово відсталих учнів рідної мови, враховуючи особливості розвитку мовлення і їх практичної діяльності нами було сформульовано ряд принципових вимог, у відповідності з якими розроблялася методика корекційної роботи з формування зв'язного мовлення на уроках трудового навчання, а саме:

- створення ситуацій, які б викликали потребу висловлюватись в усній чи писемній формі;
- наявність необхідного матеріалу мовленнєвого змісту, який би стимулював до висловлювання учнів;
- використання ефективних мовленнєвих засобів і створення мовленнєвого середовища для ефективного розвитку мовленнєвої діяльності учнів;
- спрямованість корекційної роботи з удосконалення лексичної, синтаксичної роботи та роботи з текстом, спрямованої на компетентнісний підхід до практичної діяльності учнів;
- забезпечення активного розвитку в учнів у процесі використання системності матеріалу для розвитку мовлення, тобто, послідовності вправ, їх перспективності, різноманітності та уміння підпорядковувати різні види вправ загальній меті;
- спеціальне педагогічне керівництво процесом трудової діяльності у взаємозв'язку з розвитком мовленнєвої діяльності, з використанням ефективних методичних прийомів, опорних схем, технологічних карток, технологічних операцій, інструкційних карток, планів моделювання, спрямованих на формування зв'язного мовлення в розумово відсталих учнів на уроках трудового навчання;
- використання спеціального педагогічного керівництва трудовою діяльністю розумово відсталих учнів з розвитку мовлення, шляхом застосування коментованого управління;
- пропонування завдань, які спрямовані на формування узагальнюючих понять у розумово відсталих учнів, виходячи з отриманих даних констатувального етапу дослідження, про що свідчать складність засвоєння узагальнюючих понять розумово відсталими учнями.

Розробляючи методику корекційної роботи, ми використовували методичні доробки С. Батишева, Є. Білевича, Л. Вавіної, І. Веремійчика, О. Граборова, Г. Дульнева, Л. Ланди, Г. Мерсіянової, В. Петрової, Н. Котелянець, В. Сидоренко, Д. Тхоржевського, О. Хохліної та інших, адаптувавши їх у відповідності з завданнями дослідження. Також вивчали і аналізували досвід роботи вчителів спеціальних загальноосвітніх закладів.

Методика дослідження передбачала два етапи – підготовчий та основний.

Детально розкриємо зміст корекційної роботи на підготовчому етапі навчання.

Підготовчий етап.

Як було встановлено на констатувальному етапі дослідження, у розумово відсталих старшокласників спостерігається недостатня сформованість зв'язного мовлення на уроках трудового навчання. Зокрема, в них виявляється бідність активного та пасивного словникового запасу, не вміння будувати речення при висловлюванні, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки у процесі виконання завдань, труднощі у використанні діалогічного та монологічного мовлення, не розуміння запитань експериментатора, не вміння давати правильні відповіді на них, використовуючи довідку, не вміння працювати з деформованими реченнями, вставляти в реченнях пропущені слова, демонструвати та описувати послідовність виготовлення певних виробів.

Підготовчий етап формувального експерименту, спрямований на запровадження ефективної роботи з формування зв'язного мовлення у розумово відсталих старшокласників на уроках трудового

навчання, а саме таких його критеріїв як: правильна звуковимова, інтонаційна насиченість і виразність мовлення; достатній словниковий запас, розуміння семантики слів і вживання їх у правильному значенні; вживання слів у правильній граматичній формі, правильна граматична та синтаксична будова мовлення; уміння відповідати на поставлені запитання, уміння брати активну участь у діалозі; складати речення, розповіді за сюжетними малюнками.

Роботу над формуванням зв'язного мовлення розумово відсталих учнів потрібно проводити систематично, на кожному уроці, постійно ускладнюючи завдання і поєднуючи їх з трудовим навчанням, зокрема:

- демонстрація певного предмета, змістовна розповідь вчителя про характеристику цього предмета, його функції, застосування на уроках та в побуті;
- повторна демонстрація розповіді за участю учнів;
- використання назви предмета під час пояснення навчального матеріалу, застосування для кращого розуміння опорних схем, інструкційних карток;
- застосування прийому коментування під час виготовлення виробів, характеризуючи названий предмет;
- акцентування уваги учнів на назвах предметів, використовуючи загадки, прислів'я, вірші.

На підготовчому етапі дослідження досить важливою умовою є використання технологій перспективно-випереджувального навчання, запропонованого С. Лисенковою, спрямованого на активне формування мовлення, зменшення труднощів, які виникають під час навчання, запобігання помилок замість роботи над ними [4, 64].

Кожна педагогічна технологія має засоби, які спроможні активізувати та інтенсифікувати діяльність розумово відсталих учнів. Вона відносить до цих технологій ігрове, проблемне, програмоване, індивідуальне, раннє інтенсивне навчання тощо.

На підготовчому етапі, щоб допомогти учням у попередженні помилок, пильну увагу необхідно приділяти проведенню корекційної роботи, яка спрямована на збагачення словника, тобто, засвоєння нових термінів; уточнення словника, словниково-стилістична робота, оволодіння точністю і виразністю мовлення; активізація словника, перенесення якомога більшої кількості слів із пасивного у активний словник, включення слів у речення, фрази.

Крім того, враховуючи особливості мовленнєвої діяльності розумово відсталих учнів, необхідно поетапно, систематично ускладнювати словникову роботу, ґрунтуючись не лише на вікових особливостях учнів, а на складності вивченого матеріалу: оволодіння словниковим запасом у єдності з сприйняттям предметів і явищ уцілому; збагачення словникового запасу за рахунок розуміння слів, які позначають якості, дії, властивості, деталі предметів; введення в лексичний запас слів, які позначають елементарні поняття. Для проведення словникової роботи потрібно використовувати різноманітні прийоми, вправи, дидактичні ігри, загадки, порівняння предметів.

Вправи є важливим елементом експериментальної методики навчання.

Так, Т. Ладиженська зазначає, що лише в процесі виконання вправ, відбувається планомірне, організоване, повторне виконання розумової або практичної дії, з метою оволодіння нею чи покращення її якості і, що необхідність виконання спеціальних вправ, як важливого компонента системи формування мовленнєвих і комунікативних умінь викликана тим, що знання й уміння без постійного їх удосконалення не забезпечують активної мовленнєвої діяльності в учнів.

Також, вона констатувала, що успішне оволодіння мовленням, на функціонально-стилістичній основі, залежить, насамперед, від правильного підбору відповідного дидактичного матеріалу. [3, 155].

Зміст словникової роботи передбачає – розширення й активізацію словника, розкриття значення слів, розвиток навичок правильного вживання слів, ознайомлення з найпростішими фразеологізмами. Однак, вирішення тільки таких завдань у галузі лексичної роботи недостатньо. Щоб навчити учнів правильно висловлюватись, виражати свої думки, наміри, почуття, передавати інформацію, використовуючи різні синтаксичні конструкції, необхідно під час формування зв'язного мовлення у розумово відсталих старшокласників на уроках трудового навчання, навчити розуміти їх значення і вживати у мовленні лексико-граматичні групи слів: антоніми, синоніми, багатозначні слова. Саме за допомогою такої лексичної роботи в них формуються уміння вірного слововживання, виразності,

доцільності та образності мовлення.

Значне місце займають дидактичні ігри для ефективного формування зв'язного мовлення у розумово відсталих старшокласників на уроках трудового навчання. За їх допомогою активізується словник, удосконалюється звуковимова, культура мовлення.

Ігри повинні бути жорстко регламентовані вчителем, методично правильно проводитись і зберігати відповідний їм розважальний і емоційний характер. Під час використання дидактичних ігор учні систематизують і закріплюють свої знання про різні ознаки предметів, про зв'язки між ними, про просторові, часові та числові співвідношення, засвоюють загальні поняття, оволодівають точними словесними позначеннями.

У дидактичній грі закладено одночасно два завдання: навчальне (пізнавальне) та ігрове (розважальне). Дидактична мета, прихована в ігровому завданні, стає непомітною для учнів, і засвоєння пізнавального змісту відбувається ненавмисно, а в процесі цікавих для учнів ігрових дій.

Основними елементами дидактичної гри, що надають їй форму навчання та гри водночас, є: дидактичні та ігрові завдання, ігровий задум, правила, ігрові дії, результат. У кожній дидактичній грі є своє навчальне завдання, що відрізняє одну гру від іншої. Дидактичні завдання гри визначаються метою навчального та виховного впливу з боку вчителя. Основу дидактичної гри складають ігрові дії, без яких неможлива гра. Ігрові дії можуть бути найрізноманітнішими: учні інтонаційно відтворюють мовленнєві висловлювання, змагаються, порівнюють, відшукують, загадують, відгадують, купують тощо.

В. Аванесова пропонує таку класифікацію дидактичних ігор за характером ігрових дій як: ігри-доручення, що побудовані на інтересі учнів до дій з іграшками та предметами: добирати, складати, роз'єднувати, з'єднувати, нанизувати тощо; ігри з відшукуванням предметів, передбачають несподівану появу та зникнення предметів, що викликає зацікавленість учнів; ігри з відгадуванням загадок, приваблюють невідомістю; сюжетно-рольові дидактичні ігри, в яких ігрові дії полягають у зображенні різних життєвих ситуацій, у виконанні ролей. Такі ігри як: «Яблунова естафета», «Якщо я...», «Частина і ціле», «Хто більше?», «Частина і ціле», «Говори навпаки», «Сто питань», «Нісенітниця» та інші.

А. Бондаренко, О. Сорокіна, А. Максаков, Г. Тумакова, Є. Удальцова, Г. Швайко та інші виокремлюють у самостійну гру словесні ігри.

Гра Словотвір

Відгадай загадки. Знайди і назви картини-відгадки.

Поясни, з яких слів складено кожне слово-відгадка.

Ледь помітний він, маленький...

То квадратний, то кругленький...

Як його ти відірвеш,

То штани не застібнеш... (Гудзик)

Вміє вишивати, шити,

Може гудзики пришити,

Та без одягу донині

Рукодільниця – кравчиня. (Голка)

Використовують для розвитку мовлення прислів'я:

Не взявшись за сокиру, хати не зробиш.

Труд чоловіка кормить.

Хто в роботі, той і в турботі.

А. Бондаренко наголошував, що у словесних іграх учень вирішує самостійно різноманітні мисленнєві завдання: описує предмети, відгадує за описом, за ознаками схожості та відмінності, групує предмети за різними властивостями, ознаками, віднаходить алогізми в судженнях, складає різноманітні розповіді тощо.

Під час ознайомлення з синонімами та антонімами, учні добирають нескладну риму. Учня пропонують знайомі слова – дії, які виконують на уроках трудового навчання, до яких є багато синонімів.

Наприклад, синоніми: до слова «шити» - вишивати, гаптувати, мережити, розшивати, скріплювати, строчити, стібати; «майстер» - митець, віртуоз; «однобарвний» - однотонний, одноколірний; «працівник» - трудівник, робітник, працелюб; «устаткування» - обладнання,

оснащення, «фахівець» - професіонал, спеціаліст.

Наприклад, антоніми: *вимикач – вмикач, загадка – відгадка, відгвинчувати – загвинчувати, відступ – наступ, вільний – тісний, внутрішній – зовнішній, лицьовий – зворотній, натуральний – штучний, роботящий – ледачий, твердо – м'яко, шиття – розпоровання.*

Спочатку цю роботу виконують колективно, а потім самостійно. Кожному учневі пропонують дібрати якомога більше синонімів, влаштувати своєрідне змагання – хто більше пригадає слів.

Проводити логічні вправи на відтворення лексичного зв'язку між словами. Слова друкуються кількома рядками, для кожного слова одного рядка треба знайти відповідне за змістом слово з іншого. Наприклад:

Кишеня, пояс, гудзик, комір

Фартух, сорочка, спідниця

Для роботи з реченнями доцільно проводити такі вправи:

- знайти в тексті початок і кінець кожного речення, розставити крапки в кінці кожного речення. Наприклад:

льон однорічна травяниста рослина зі стебел льону добувають волокна з волокон виробляють пряжу

- відтворити послідовність речень в тексті. Наприклад:

Ці волокна майже не розтягуються. Лляні волокна дуже міцні. Вони швидко вбирають вологу.

- Поширити речення. Наприклад:

Літні головні убори (які?). Їх виготовляють із (якої?) тканини.

Таким чином, в даній статті ми розкрили лише підготовчий етап з формування зв'язного мовлення у розумово відсталих учнів старших класів на уроках трудового навчання, а основний етап буде представлено в подальших публікаціях.

Використана література

1. Вавіна Л.С. Развитие зв'язного мовлення учнів 5-9 класів допоміжної школи / Л.С.Вавіна.- Науково-методичний посібник.- К.: 2001.- 96 с.
2. Петрова В.Г. Развитие речи учащихся вспомогательной школы/ В.Г.Петрова.- М.: Педагогика, 1977.- 200 с.
3. Ладзыженська Т.А. Система работы по развитию связной устной речи учащихся / Т.А. Ладзыженська.- М.: Педагогика, 1975.- 255 с.
4. Лысенкова С.Н. Методом опережающего обучения: кн. для учителя: из опыта работы / С.Н.Лысенкова.- М.: Просвещение, 1988.- 192 с.
5. Пionтківська Г.С. Засоби формування орфографічної навички у розумово відсталих учнів 2-4 класів. Вип. XXIII, частина 1. Серія: соціально-педагогічна.- Кам'янець-Подільський: Медоборони, 2013.- С.302-309.
6. Ульянова Т.К. Методика викладання української мови в допоміжній школі/ Т.К.Ульянова.-К.:КДПІ, 1984.- 121 с.

References

1. Vavina L.S. Rozvytok zv'язnogo movlennia uchniv 5-9 klasiv dopomizhnoi shkoly / L.S.Vavina.- Naukovo-metodychnyi posibnyk.-K.: 2001.- 96 s.
2. Petrova V.H. Razvytye rechy uchashchyksia vspomohatelnoi shkoly/ V.H.Petrova.- M.: Pedahohyka, 1977.- 200 s.
3. Ladyzhenska T.A. Systema raboty po razvytyiu sviaznoi ustnoi rechy uchashchyksia / T.A. Ladyzhenska.- M.: Pedahohyka, 1975.- 255 s.
4. Lysenkova S.N. Metodom operezhaiushcheho obucheniya: kn. Dlia uchytelia: yz opyta raboty / S.N.Lysenkova.- M.: Prosveshchenye, 1988.- 192 s.
5. Piontkivska H.S. Zasoby formuvannia orfohrafichnoi navychky u rozumovo vidstalykh uchniv 2-4 klasiv. Vyp. KhKhIII, chastyna 1. Seria: sotsialno-pedahohichna.- Kamianets-Podilskyi: Medoborony, 2013.- S.302-309.
6. Ulianova T.K. Metodyka vykladannia ukrainskoi movy v dopomizhnii shkoli/ T.K.Ulianova.-K.:KDPI, 1984.- 121 s.

Бондар Н.В. Особенности формирования связной речи учащихся старших классов специальной школы на уроках трудового обучения.

В статье раскрываются особенности формирования связной речи у учащихся старших классов специальной школы на уроках трудового обучения. Проанализированные литературные источники и проведенный констатирующий эксперимент свидетельствуют о том, что у учащихся старших классов специальной школы связная речь сформирована на недостаточном уровне.

Учитывая особенности развития речи и практической деятельности умственно отсталых старшеклассников на основании методических принципов обучения, нами сформулирован ряд принципиальных требований, в соответствии с которыми разрабатывалась методика коррекционной работы по формированию связной речи у данной категории на уроках трудового обучения.

Экспериментальная работа основывалась на методических принципах обучения, таких как: коммуникативная

направленность обучения; единство в реализации двух направлений работы: развития речи и мышления; обязательной мотивации языковой, речевой и трудовой деятельности учащихся; формирования чувства речи и опоры на нее в учебной и практической деятельности учащихся; взаимосвязь устной и письменной форм речи в процессе их развития нами разработана методика коррекционной работы, направленная на формирование связной речи умственно отсталых старшеклассников на уроках трудового обучения.

Ключевые слова: связная речь, практическая деятельность, умственно отсталые старшеклассники, методические принципы, специфическая лексика.

Bondar N.V. Features of the formation of coherent speech of students of the senior classes of a special school in the lessons of labor training.

The article reveals the peculiarities of the formation of coherent speech among high school students in a special school at the lessons of labor training. Analyzed literary sources and the conducted ascertaining experiment testify that in high school students of a special school the features of a coherent speech are formed at an insufficient level.

Taking into account the peculiarities of the development of speech and practical activity of mentally retarded senior pupils on the basis of methodological principles of education, we formulated a number of fundamental requirements, in accordance with which a method of corrective work on forming coherent speech in the lessons of labor training was developed.

Experimental work was based on methodological principles of teaching, such as: communicative orientation of teaching, unity in the implementation of two areas of work, development of speech and thinking; mandatory motivation for language and speech and work of students; the formation of a sense of language and reliance on it in the educational and practical activities of students; interrelation of oral and written forms of speech in the course of their development, we developed a corrective technique aimed at forming a coherent speech of mentally retarded high school students in the lessons of labor training.

Key words: coherent speech, practical activity, mentally retarded high school students, methodological principles, specific vocabulary.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2018 р.

Статтю прийнято до друку 04.03.2018 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Супрун М.О.

УДК: 376.36:81'23

Буцак О.О.

**ВИКОРИСТАННЯ КАРТОК ЗА МЕТОДОМ М. МОНТЕССОРІ
ЯК КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ОСВІТИ**

У статті розглянуто проблеми мовленнєвого розвитку. Мета статті – проаналізувати суть дидактичних матеріалів у педагогічній спадщині відомого італійського лікаря, педагога, філософа Марії Монтессорі.

У статті узагальнено дослідження українських та закордонних науковців щодо дидактичних ігор. Проаналізовано досвід використання карток у закладах, створених М.Монтессорі. Розглянуто концепцію «триступеневого уроку», які є важливими, зокрема, під час занять із розвитку мовлення.

Особливу увагу надано дослідженню дидактичного матеріалу, виготовленого у формі карток із зображеннями та підписами. Описано вимоги до роботи із такими картками М.Монтессорі, а також Г.Домана. На підставі опрацьованих джерел та опитування груп студентів, які навчаються у Львівському Національному Університеті ім.І.Франка та Львівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти узагальнено результати дослідження та запропоновано способи використання дидактичного матеріалу на уроках розвитку мовлення у закладах освіти та використання дидактичного матеріалу для підготовки студентів до роботи у галузі корекційної роботи з дітьми дошкільного та шкільного віку.

Ключові слова: Марія Монтессорі, навчання, розвиток мовлення, дидактичні ігри.

Марія Монтессорі – лікар, науковець, дослідник, педагог, яка створила комплексну систему навчання дітей віком від 3 років. Особливої уваги заслуговують дослідження мовленнєвого розвитку та створене нею середовище, яке складається із відповідних дидактичних матеріалів та завдань. Дидактичний матеріал, який вона розробила, орієнтований на самостійну роботу дитини, уможливорює ефективну мотивацію до роботи та контроль за результатом. Щодо важливості розвитку мовлення Марія Монтессорі зазначала: «Якщо ми відчуваємо чарівність в людському мовленні, то не можна не пошкодувати тих, хто не вміє правильно говорити» [3, с.83]

Мета статті – проаналізувати суть дидактичних матеріалів у педагогічній спадщині Марії Монтессорі.

Виклад основного матеріалу. Основним засобом спілкування, а також базою навчання письма та читання є усне мовлення. Дитині потрібен достатній словниковий запас і вміння граматично правильно будувати речення для адекватного висловлення своїх думок, почуттів, бажань. Відомо, що